

nu er et af de ældste Medlemmer i Finansudvalget for ikke at sige det allerældste, og som vil faa en stærk og indflydelsesrig Stilling, dertil, saa meget mere som han, og ogsaa adskillige andre, for nogle Aar siden var Vidne til, at der var en Bevilling af denne Art, hvor der ikke var en saadan Redegørelse, og hvor der da gik stærke Rygter om, at den ikke var anvendt efter sin Bestemmelse, idet den var bestemt for uformuende, men formuende alligevel fik Del i den (*Busk*: Vi fik Oplysningen). . . . Ja jeg har ingen Oplysning faaet, men lad dem blot komme frem, saa kunne jo alle disse Rygter blive slaaede ned med det samme.

Om det ny System vil jeg kun sige dette, at enhver, der gennem en Aarrække har stridt og virket for Selvstyret, kan ikke andet end være glad ved, at det ny System nu har faaet Lejlighed til at vise, om de Haab, vi have sat til det, ogsaa virkeliggøres, om det, vi have drømt om, Lykke og Held, kan naas, da vi nu ere naaede saa vidt, som vi ere. Jeg vil ikke undlade at gøre opmærksom paa, at det kun naas i samme Grad som, jeg vil ikke sige alle, for alle vil man næsten aldrig kunne faa enige om noget som helst, men kun i samme Grad som mange, ret mange faa Forstaaelsen af, at vi i Ærlighed maa sætte vort Arbejde ind paa at bringe det bedst mulige ud af det. Der er en Opfattelse, der siden den 24de Juli har gjort sig gældende i Pressen, og som ogsaa har været sporlig under Behandlingerne nu. Den gaar ud paa, at Æren for det skete tilkommer enten en enkelt Mand eller et enkelt Parti. Jeg tror, det er en stor Fejltagelse. Jeg tror, at Tusinder og atter Tusinder have været medvirkende til det, der er sket. Det er Frugten af aarelangt Arbejde gennem Tusinder af enkelte Mænds Sind og Tusinder af Hjem, et Arbejde, der har givet sig mange Slags Udslag i vort Liv. Det er gaaet gennem en friere Opdragelse, større Kundskabsmængde hos de Folk, der tidligere næsten stode uden enhver Opdragelse og uden nogen Kundskab, saa at de lærte at forstaa at styre deres egne Sager i større og større Grad „i Frihed og under Ansvar“ for at bruge det Ibsenske Udtryk. Kun paa det politiske Omraade har der været Stagnation, der have vi staaet stille; der var det, som om alt var ved det gamle. Det var det dog ikke. Thi i Stilhed groede alligevel det, som nu har vist sig synbart for alles Øjne. Friheden var gammel Lov her i Landet, idet de fri Mænd, naar de samle-

des paa Tinge, kaarede deres Konge og gave Love. Denne Frihed fik sit første større Knæk, som vi alle vide, den Gang Bonden Ole Stam maatte lukke sin Mund. Der er ofte henvist til, at der kom en anden Bonde, Ole Kirk, der i Stænderforsamlingen løftede Bonderøsten, og Tonen gav saa Genklang, som var forstummet med Ole Stam. Og nu ere vi naaede til, at det er Bonden Ole Hansen, der sidder paa Ministerbænken. Jeg tænker, at det kan være betegnende for, hvad der er sket.

Men naar man saa spørger mig: hvem har da Æren for dette, mener jeg, at det ikke er nogen enkelt Mand eller noget enkelt Parti, der kan tilskrive sig den, men at det er Tusinder og atter Tusinder, der have Part deri, det vil blive for vidtløftigt her at gøre nærmere Rede for dette, men jeg skal for de sidste Hundrede Aars Vedkommende godt og vel nævne et Par Navne, saa ville de fleste forstaa, hvad jeg sigter til. Jeg skal altsaa nævne Navnene: P. A. Heiberg og Malte Brun, jeg skal nævne Navnene Monrad og Tscherning, og jeg skal nævne Navnene Berg og Bojsen. Enhver, der kender lidt til vort Folkelivs Udvikling, vil vide, hvad det er for Tanker, som de nævnte Mænd og mange af deres samtidige have gjort sig til Talsmænd for. Man kan være mere eller mindre enige om, hvorvidt de hver til sin Tid have brugt de rette Midler eller fulgt de rette Veje, men ingen kan være i Tvivl om, at det, de have tilsigtet, har været folkeligt Selvstyre, ingen kan være i Tvivl om, at det, de have ofret deres bedste Kræfter for, har været det, at naa frem til et Folk, der var sig bevidst, hvad det vilde, at Folkevillien skulde blive Lov i Landet og raadende i alle Forhold. Men saa føjer jeg til, og jeg mener med fuld Grund, og hvis vi ikke ere opmærksomme til den Side, saa tage vi fejl, og komme let ind i den forkerte Gade, at det er ikke disse Mænd og ikke de andre historiske Navne, som kæde sig til deres, alene. De ere de første og mest fremskudte, men det er hele den Stab af Folk, som gennem deres Ord og Skrift ere blevne yakte til og have faaet Forstaaelse af, hvad det vil sige at være fri Mænd, og som have prøvet paa at udforme det i deres eget Liv, stille Kravene indad personlig til sig selv, i deres Hjem, og deres snævrere Omgivelser, hvor de have færdedes, saaledes at det mere og mere er gaaet ind i Blodet i det danske Folk, at det, man tager Hatten af for, er ikke Uniformer og Institutioner, Penge og Gods eller den Slags, men det er Mænd,